

Številka: U-I-14/20-9
Up-844/16-27
Datum: 14. 5. 2020

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku, začetem s sklepom Ustavnega sodišča, in v postopku odločanja o ustavni pritožbi A. B., C., ki ga zastopa Odvetniška družba Završek & Šnajder, o. p., d. o. o., Ljubljana, na seji 14. maja 2020

odločilo:

- 1. Drugi odstavek 129.a člena Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 66/17 in 22/19), kolikor določa petnajstdnevni rok za vložitev predloga o nadomestitvi kazni zapora s hišnim zaporom, ki teče od pravnomočnosti sodbe oziroma od zadnje vročitve prepisa sodbe dalje, je v neskladju z Ustavo.**
- 2. Državni zbor mora ugotovljeno protiustavnost iz prejšnje točke izreka odpraviti v roku enega leta po objavi te odločbe v Uradnem listu Republike Slovenije.**
- 3. Do odprave ugotovljene protiustavnosti se nadomestitev kazni zapora s hišnim zaporom lahko predlaga do konca prestajanja kazni zapora.**
- 4. S sodbo Vrhovnega sodišča št. I Ips 40242/2011 z dne 16. 6. 2016 v zvezi s sklepom Višjega sodišča v Ljubljani št. I Kp 40242/2011 z dne 20. 1. 2016 in sklepom Okrajnega sodišča v Ljubljani št. II Kr 40242/2011 z dne 17. 11. 2015 je bila pritožniku kršena pravica iz drugega odstavka 14. člena Ustave.**

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Z izpodbijanim pravnomočnim sklepom je Okrajno sodišče v Ljubljani zavrglo pritožnikov predlog za nadomestitev kazni treh mesecev zapora s hišnim zaporom¹ kot prepoznega. Vrhovno sodišče je zavrnilo zahtevo za varstvo zakonitosti, ki so jo zoper to odločitev sodišča vložili pritožnikov zagovorniki.

2. Pritožnik med drugim zatrjuje kršitev pravice do enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave. Meni, da je v drugem odstavku 129.a člena Zakona o kazenskem postopku (v nadaljevanju ZKP) določeni petnajstdnevni rok za vložitev predloga za nadomestitev kazni zapora s hišnim zaporom, ki teče od pravnomočnosti obsodilne sodbe dalje, prekratek. Navedeni rok naj ne bi bil sorazmeren in naj bi onemogočal uresničevanje zakonske pravice. Pritožnik opozarja, da se lahko izvršitev kazni zapora do treh let z zaporom ob koncu tedna² dovoli tudi na predlog obsojenca, ki že prestaja kazen zapora. Z zaporom ob koncu tedna naj bi se omogočilo, da obsojenec še naprej dela ali se izobražuje in prebiva doma. Nastanek okoliščin, katerih obstoj je pogoj za odreditev hišnega zapora (med drugim so to bolezen, invalidnost in ostarelost), pa naj bi bil še bolj nenadne narave od okoliščin, ki pogojujejo odreditev zapora ob koncu tedna. Okoliščine, ki utemeljujejo nadomestitev kazni zapora s hišnim zaporom, se lahko pojavijo tudi med izvrševanjem zaporne kazni, na njih naj obsojenec ne bi mogel vplivati. Obsojenec, ki je bil obsojen na prostostno kazen do treh let in dela oziroma se izobražuje, naj bi bil tako v bistveno boljšem položaju kot obsojenec, ki mu je bila izrečena prostostna kazen do devetih mesecev in je bolan, invalid ali ostarel. Pritožnik meni, da je takšna ureditev protiustavna, saj naj ne bi obstajal upravičen razlog za tako različno ureditev

¹ Peti odstavek 86. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17 in 23/20 – v nadaljevanju KZ-1) določa, da se kazen zapora do devetih mesecev lahko izvršuje tudi s hišnim zaporom, 1) če glede na nevarnost obsojenca, možnost ponovitve dejanja ter osebne, družinske in poklicne razmere obsojenca v času izvrševanja kazni ni potrebe po prestajanju kazni v zavodu ali 2) če je zaradi bolezni, invalidnosti ali ostarelosti obsojenca kazen treba in jo je mogoče izvrševati v ustreznem javnem zavodu. Pravni termin "hišni zapor" zato obsega tako prestajanje kazni v stavbi, v kateri obsojenec stalno ali začasno prebiva, kot tudi prestajanje v javnem zavodu za zdravljenje ali oskrbo, v katerem je obsojenec nameščen in v katerem se izvršuje hišni zapor (glej prvi odstavek 12.a člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 40/09, 109/12, 54/15 in 11/18 – v nadaljevanju ZIKS-1)).

² Četrty odstavek 86. člena KZ-1 določa, da se kazen zapora do treh let, razen za kaznivo dejanje zoper spolno nedotakljivost, za obsojenca, ki izpolnjuje pogoje, določene v zakonu, ki ureja izvrševanje kazenskih sankcij, lahko izvršuje tudi tako, da obsojenec med prestajanjem kazni zapora še naprej dela ali se izobražuje in prebiva doma, razen v prostih dneh, praviloma ob koncu tedna, ko mora biti v zavodu. Natančnejše pogoje izvrševanja določi zavod. ZIKS-1 je za navedeni način izvršitve kazenske sankcije v prvem odstavku 12. člena uvedel termin "zapor ob koncu tedna".

rokov za predlaganje obeh alternativnih načinov prestajanja zaporne kazni. Protiustavno naj bi bilo tudi stališče Vrhovnega sodišča v izpodbijani sodbi, da gre pri hišnem zaporu in zaporu ob koncu tedna za različni ureditvi, ki utemeljujeta različno obravnavanje. Vrhovno sodišče naj ne bi upoštevalo svojega stališča iz sodbe št. I Ips 6547/2011 z dne 18. 9. 2014, po katerem velja rok za vložitev predloga za alternativno izvršitev kazni iz drugega odstavka 129.a člena ZKP samo v primeru vložitve predloga pred nastopom kazni, ne pa tudi, če je obsojenec zaporno kazen že nastopil.

3. Vrhovno sodišče je v izpodbijani sodbi zavzelo stališče, da je treba drugi odstavek 129.a člena ZKP razlagati v kontekstu specialnih določb tretjega in četrtega odstavka 12. člena ZIKS-1. Iz teh določb naj bi izhajalo, da lahko obsojenec vloži predlog za izvršitev kazni zaporu z zaporom ob koncu tedna tudi med prestajanjem zaporne kazni. Člen 12a ZIKS-1, ki ureja hišni zapor, pa naj tega ne bi določal. Niti v 129.a členu ZKP niti v 86. členu KZ-1 naj ne bi bilo pravne podlage, ki bi omogočala razlago, da bi obsojenec lahko vložil predlog za nadomestitev kazni zaporu s hišnim zaporom tudi po preteku petnajstdnevnega roka po pravnomočnosti sodbe. Vrhovno sodišče je zavzelo stališče, da pritožniku zaradi različnosti rokov za vložitev predloga niso bile kršene ustavne pravice. Ker naj bi za alternativne oblike prestajanja kazni zaporu veljali različni pogoji, naj bi zakonodajalec utemeljeno vzpostavil razlikovanja tudi v samih postopkih odločanja o tovrstnih predlogih obsojencev.

4. Ustavno sodišče je s sklepom št. Up-844/16, U-I-14/20 z dne 23. 1. 2020 ustavno pritožbo sprejelo v obravnavo in na podlagi drugega odstavka 59. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo, 109/12 in 23/20 – v nadaljevanju ZUstS) začelo postopek za oceno ustavnosti drugega odstavka 129.a člena ZKP v delu, ki se nanaša na rok za vložitev predloga za izvršitev kazni zaporu s hišnim zaporom. V skladu s prvim odstavkom 56. člena ZUstS je o sprejemu ustavne pritožbe obvestilo Vrhovno sodišče. Na podlagi prvega odstavka 28. člena ZUstS je sklep o sprejemu ustavne pritožbe in o začetku postopka za oceno ustavnosti skupaj z ustavno pritožbo poslalo Državnemu zboru v odgovor.

5. Državni zbor odgovora ni poslal. Mnenje o oceni ustavnosti presojanih določb pa je Ustavnemu sodišču posredovala Vlada. Vlada zastopa stališče, da je drugačna ureditev časovnega okvira pretvorbe zaporne kazni v zapor ob koncu tedna oziroma v hišni zapor utemeljena na razlikah v časovnem razponu, v naravi kaznivih dejanj ter v namenu, pogojih in okoliščinah posameznega ukrepa. Zapor ob koncu tedna naj bi bil predviden za daljše prostostne kazni, zato naj bi do sprememb lahko prišlo tudi kasneje. Pri hišnem zaporu pa naj bi bil ključen obstoj pogojev v času trenutka odločanja sodnika. Sprememba zaporne kazni v hišni zapor naj bi predstavljala razmeroma kompleksno spremembo, ki zahteva znatne organizacijske prilagoditve. Vlada meni tudi, da bi Ustavno sodišče ob oceni, da 14. člen Ustave zahteva enak časovni okvir za predlaganje zaporu ob koncu tedna in hišnega zaporu, lahko zaključilo zgolj, da obstaja pravna praznina v ZIKS-1, ne pa tudi, da je petnajstdnevni rok v 129.a členu ZKP prekratek. ZIKS-1 naj bi namreč urejal vprašanja, ki se pojavijo med izvrševanjem kazenskih sankcij.

B. – I.

6. Pritožnik je zaporno kazen v času odločanja o ustavni pritožbi že prestal.³ Ker po prestani kazni odločanje o alternativnem prestajanju kazni ni mogoče,⁴ pritožnik ne bi mogel doseči nadomestitve zaporne kazni s hišnim zaporom niti če Ustavno sodišče njegovih ustavni pritožbi ugodi. Ustavno sodišče praviloma šteje, da ni izkazan pravni interes za odločanje Ustavnega sodišča, če izpodbijani akt v času odločanja za pritožnika več ne učinkuje. Zgolj ugotovitev kršitve človekove pravice, ne da bi bil izpodbijani posamični akt razveljavljen ali odpravljen (prvi odstavek 59. člena ZUstS), namreč praviloma ne spreminja pritožnikovega pravnega položaja. Vendar pa Ustavno sodišče odloča drugače, kadar gre za zadeve, v katerih je predmet ustavne pritožbe sodno odločanje o omejitvi osebne svobode iz prvega odstavka 19. člena Ustave.⁵ Učinkovito varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin v teh primerih zahteva, da ima prizadeti možnost ustavnopravnega varstva tudi po prenehanju učinkovanja izpodbijanega akta. Takšna praksa se je razvila pri presoji pripornih zadev, uporabljena pa je bila tudi pri drugih zadevah, pri katerih gre za sodno odločitev o omejitvi osebne svobode.⁶

7. Tak je tudi obravnavani primer. Ker gre za sodno odločanje o nadomestnem načinu izvršitve kazni zapora, ki se nanaša na omejitev osebne svobode, je Ustavno sodišče v prejšnji točki obrazložitve povzeto doktrino uporabilo tudi v konkretnem primeru. Presodilo je, da je podan pravni interes za odločanje v zadevi.

B. – II.

8. V skladu s prvim odstavkom 129.a člena ZKP odloči s sklepom predsednik senata oziroma sodnik posameznik sodišča, ki je izdalo sodbo na prvi stopnji, o predlogu za

³ Okrajno sodišče v Ljubljani je z dopisom z dne 16. 1. 2019 Ustavnemu sodišču sporočilo, da je pritožnik kazen zapora v Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana (v nadaljevanju zavod) nastopil 17. 9. 2015 ob 16.50, od 24. 9. 2015 do 15. 12. 2017 pa mu je bila z odločbami direktorja zavoda večkrat odobrena prekinitvev prestajanja kazni zaradi zdravljenja. Na nadaljnje prestajanje kazni se je pritožnik zglasil 27. 12. 2017, 8. 1. 2018 pa je bil premeščen na Odprti oddelek Ig. Na podlagi odločbe direktorja zavoda z dne 21. 2. 2018 je bil pritožnik 28. 2. 2018 predčasno odpuščen s prestajanja kazni, ki bi jo sicer v celoti prestal 20. 3. 2018.

⁴ Glej sodbo Ustavnega sodišča št. I Ips 21/2006 z dne 6. 4. 2006.

⁵ Glej odločbi Ustavnega sodišča št. U-I-50/09, Up-260/09 z dne 18. 3. 2010 (Uradni list RS, št. 29/10, in OdlUS XIX, 2), 23. točka obrazložitve, ter št. Up-431/14 z dne 17. 12. 2014 (Uradni list RS, št. 2/15), 4. točka obrazložitve.

⁶ Npr. za ukrepe prisilnega pridržanja na zaprtem oddelku psihiatrične bolnišnice, odločba Ustavnega sodišča št. U-I-6/08, Up-1198/05, Up-786/06 z dne 3. 7. 2008 (Uradni list RS, št. 73/08, in OdlUS XVII, 46).

izvršitev kazni zapora tako, da obsojenec med prestajanjem kazni v določenih dnevih prebiva doma, nadomestitvi kazni zapora s hišnim zaporom, nadomestitvi kazni zapora ali denarne kazni z delom v splošno korist in o izvršitvi denarne kazni s plačilom v obrokih. Po drugem odstavku 129.a člena ZKP lahko predlog v petnajstih dneh po pravnomočnosti sodbe vložijo obsojenec, njegov zagovornik ali oseba iz drugega odstavka 367. člena tega zakona. Če je obsojencu oziroma zagovorniku prepis sodbe vročen po pravnomočnosti, začne ta rok teči od zadnje vročitve. Prepozen predlog sodišče zavrže (tretji odstavek 129.a člena ZKP).

Ureditev nadomestnih načinov izvršitve kazni in rokov za njihovo predlaganje

9. Zapor ob koncu tedna, hišni zapor in delo v splošno korist spadajo med nadomestne načine izvršitve kazni zapora, ki jih določa slovenski pravni red.⁷ Instituti nadomestnega izvrševanja kazni so odraz humane kriminalitetne politike, ki si prizadeva za omejevanje represije pri izvrševanju kazenskih sankcij, kadar zaporna kazen v zavodu ni potrebna oziroma smotna. Z njimi se širijo možnosti individualizacije pri izvršitvi prostostne kazni, hkrati pa se dosegajo generalna in specialna prewencija ter resocializacija storilca.⁸ Nadomestne izvršitve zaporne kazni so namenjene predvsem odpravljanju posledic kratkotrajnih zapornih kazni, saj ima njihovo izvrševanje v zaporu več negativnih kot pozitivnih učinkov.⁹

10. Posamezni instituti nadomestnega izvrševanja kazni so bili v slovenski pravni red sprejeti v različnih časovnih obdobjih: Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 63/94 – v nadaljevanju KZ) je tako že od uveljavitve dalje v četrtem odstavku 107. člena dopuščal izvršitev zaporne kazni do treh mesecev z delom v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti.¹⁰ Z uveljavitvijo Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 22/2000 – v nadaljevanju ZIKS-1/2000) je bila uzakonjena možnost zapora ob koncu tedna za izrečene zaporne kazni do šestih mesecev.¹¹ Možnost nadomestitve kazni zapora do devetih mesecev s hišnim zaporom pa je bila zakonsko določena šele z uveljavitvijo Zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (Uradni list RS,

⁷ Dežman umesti hišni zapor in delo v družbeno korist med ukrepe, ki jih izreče sodišče, a nimajo narave zapora, zapor ob koncu tedna pa med ukrepe, s katerimi se poskušajo ublažiti negativne posledice zapora; Z. Dežman, Alternativne kazenske sankcije s poudarkom na 3. in 4. odstavek 86. člena KZ-1, Pravosodni bilten, let. 32, št. 1 (2011), str. 48.

⁸ Prav tam, str. 56. Tudi v Predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij je izrecno poudarjeno, da ureditev alternativnih izvršitev kazni temelji na načelu humanosti; glej Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1E), št. 704-VI, 15. 10. 2012.

⁹ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B), št. 1893-V, 3. 6. 2011, str. 104.

¹⁰ Sedaj je mogoče opraviti delo v splošno korist namesto prestajanja zaporne kazni do dveh let.

¹¹ Sedaj se lahko z zaporom ob koncu tedna izvrši tudi kazen zapora do treh let.

št. 91/11 – v nadaljevanju KZ-1B). Od uveljavitve KZ-1B so izhodišča vseh treh navedenih institutov urejena v 86. členu KZ-1. Dodatno pa so navedeni instituti urejeni v 12., 12.a in 13. členu ZIKS-1, v 129.a in tretjem odstavku 359. člena ZKP ter v Zakonu o probaciji (Uradni list RS, št. 27/17 – ZPro).

11. V skladu z drugim odstavkom 12. člena ZIKS-1/2000 je lahko direktor uprave dovolil prestajanje kazni zapora v obliki zapora ob koncu tedna na prošnjo obsojenca ali na predlog zavoda, ko je obsojenec kaznen zapora nastopil v zavodu. Navedena določba se je razlagala tako, da je lahko obsojenec vložil prošnjo za zapor ob koncu tedna ves čas prestajanja prostostne kazni.¹² Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 109/12 – v nadaljevanju ZIKS-1E) pa je bilo odločanje o zaporu ob koncu tedna preneseno na sodišče. Po uveljavitvi ZIKS-1E je drugi odstavek 12. člena ZIKS-1 izrecno določal, da se izvršitev kazni z zaporem ob koncu tedna lahko dopusti tudi na predlog obsojenca, ki že prestaja kaznen zapora, po predhodnem mnenju direktorja zavoda.¹³

12. Dlje časa pa je ostalo nerešeno vprašanje, ali lahko sodišče o nadomestitvi kazni zapora s hišnim zaporom ali z delom v splošno korist odloči tudi, če obsojenec kaznen zapora že prestaja. Izrecne zakonske določbe v zvezi s tem ni bilo. Vrhovno sodišče je v sodbi št. I Ips 124/2002 z dne 6. 11. 2003 pojasnilo, da o nadomestnem načinu izvršitve kazni po četrtem odstavku 107. člena KZ odloči sodišče po pravnomočnosti sodbe in najkasneje do nastopa kazni. S sodbo št. I Ips 21/2006 z dne 6. 3. 2006 pa je navedeno stališče spremenilo in poudarilo, da je o predlogu mogoče odločati, dokler obsojenec kazni zapora ne preneha oziroma ne poteče pogojni odpust. Dežman zastopa stališče, da je bila takšna sprememba sodne prakse ob upoštevanju ureditve rokov za vložitev predloga za zapor ob koncu tedna v 12. členu ZIKS-1 utemeljena.¹⁴

13. Člen 129a ZKP, ki je bil uzakonjen z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 91/11 – v nadaljevanju ZKP-K), je vložitev prošnje za hišni zapor oziroma delo v splošno korist omejil na do 15 dni po pravnomočnosti sodbe.¹⁵ Čeprav 129.a člen ZKP določa enak rok tudi za vložitev prošnje za zapor ob koncu tedna, s tem po oceni predlagatelja ZKP-K ni bila izključena možnost, da se o zaporu ob koncu tedna v fazi izvrševanja kazni še naprej odloča po 12. členu

¹² Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K), št. 1892-V, 3. 6. 2011, str. 59.

¹³ Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 11/18 – ZIKS-1G) je bila opuščena zahteva po pridobitvi predhodnega mnenja direktorja zavoda.

¹⁴ Z. Dežman, Alternativna izvršitev kazni zapora v sodni praksi in predlog za zakonsko spremembo, Pravna praksa, št. 13 (2009), str. 22.

¹⁵ Da je tak predlog mogoče vložiti pred pravnomočnostjo obsodilne sodbe, pa določa tretji odstavek 359. člena ZKP.

ZIKS-1.¹⁶ Predlagatelj ZKP-K pa je izrecno poudaril, da naknadno vlaganje predlogov za nadomestno izvršitev zapora s hišnim zaporom ali z delom v splošno korist po poteku petnajstdnevnega roka po pravnomočnosti sodbe ne bo več možno.¹⁷ Tudi 12.a člen ZIKS-1 med drugim določa, da izvršitev kazni zapora s hišnim zaporom dopusti sodišče po postopku iz zakona, ki ureja kazenski postopek, torej tudi upošteva prekluzivni rok iz drugega odstavka 129.a člena ZKP.

14. Člen 129a ZKP ter 12. in 12.a člen ZIKS-1 torej součinkujejo tako, da je predlog za hišni zapor mogoče vložiti samo do petnajst dni po pravnomočnosti obsodilne sodbe, predlog za zapor ob koncu tedna pa tudi med prestajanjem zaporne kazni. O obeh predlogih odloča sodišče, ne glede na to, ali je bil predlog vložen pred ali med prestajanjem zaporne kazni. Navedeno razlikovanje v rokih za vložitev predloga pa je – po izrecni volji zakonodajalca – nastalo šele z uveljavitvijo ZKP-K in s tem drugega odstavka 129.a člena ZKP, s katerim se je prvič zakonsko omejilo vlaganje predlogov za hišni zapor. Zato ne drži trditev Vlade, da naj bi Ustavno sodišče namesto prvega odstavka 129.a člena ZKP moralo presojati ustavnost pravne praznine v ZIKS-1. Ker prvi odstavek 12.a člena ZIKS-1 v zvezi s postopkom odločanja sodišča o hišnem zaporu napoti na ZKP, ki določa rok za vložitev predloga, glede tega roka v ZIKS-1 ni pravne praznine.

Ocena skladnosti z drugim odstavkom 14. člena Ustave

15. Pravica do enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave po ustaljeni presoji Ustavnega sodišča zahteva, da je treba v bistvenem enake položaje obravnavati enako. Pri presoji, katere podobnosti in razlike v položajih so bistvene, je treba izhajati iz predmeta pravnega urejanja. Enakost pred zakonom ne pomeni, da zakonodajalec v bistvenem enakih položajev pravnih subjektov ne bi smel različno urejati, temveč da tega ne sme početi samovoljno, brez razumnega in stvarnega razloga. Če se v bistvenem enaki položaji obravnavajo različno, mora za to obstajati razumen razlog, stvarno povezan s predmetom pravnega urejanja. V okviru testa razumnosti Ustavno sodišče presoja, ali je razlog za razlikovanje razumen in stvarno utemeljen glede na predmet zakonodajnega urejanja in cilje, ki jih želi zakonodajalec pri tem doseči.¹⁸

¹⁶ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K), št. 1892-V, 3. 6. 2011, str. 59.

¹⁷ Prav tam, str. 60.

¹⁸ Primerjaj z odločbami Ustavnega sodišča št. U-I-68/04 z dne 6. 4. 2006 (Uradni list RS, št. 45/06, in OdlUS XV, 26), 14. točka obrazložitve; št. U-I-275/05 z dne 6. 12. 2007 (Uradni list RS, št. 118/07, in OdlUS XVI, 85), 7. točka obrazložitve; št. U-I-218/07 z dne 26. 3. 2009 (Uradni list RS, št. 27/09, in OdlUS XVIII, 12), 22. točka obrazložitve; št. U-I-287/10 z dne 3. 11. 2011 (Uradni list RS, št. 94/11), 12. točka obrazložitve; št. U-I-57/15, U-I-2/16 z dne 14. 4. 2016 (Uradni list RS, št. 31/16), 9. točka obrazložitve; št. Up-217/14 z dne 7. 2. 2018 (OdlUS XXIII, 19), 10. točka

16. Položaj predlagateljev nadomestne izvršitve zaporne kazni s hišnim zaporom je enak položaju predlagateljev zapora ob koncu tedna v tem, da je obojim na podlagi pravnomočne sodbe izrečena zaporna kazen, zakon pa jim daje možnost alternativnega, humanejšega načina izvršitve zaporne kazni, ki manj posega v osebno svobodo. Iz zakonske ureditve tudi ni razvidno, kot trdi Vlada, da bi hišni zapor pomenil kompleksnejši način izvrševanja prostostne kazni kot zapor ob koncu tedna oziroma da bi zahteval znatne organizacijske prilagoditve. Pri obeh načinih nadomestne izvršitve zaporne kazni mora sodišče določiti modalitete izvrševanja, izvaja se nadzor nad obsojencem, v primeru kršitev pa je kot sankcija določena sprememba v zavodsko zaporno kazen. Svojih trditev v zvezi s temi navedbami Vlada v odgovoru podrobneje ne pojasni.

17. Vsebinski pogoji za izrek posameznega nadomestnega načina izvršitve kazni so sicer različni. Za zapor ob koncu tedna so pogoji kazen zapora do 36 mesecev (razen za kaznivo dejanje zoper spolno nedotakljivost), osebna urejenost in redna zaposlitev oziroma izobraževanje (četrti odstavek 86. člena KZ-1 in prvi odstavek 12. člena ZIKS-1). Za hišni zapor pa so pogoji kazen zapora do devetih mesecev, nepotrebnost prestajanja zapora v zavodu glede na stopnjo nevarnosti storilca, njegove osebne, družinske in poklicne razmere ter možnost ponovitve dejanja. Kot alternativna materialna podlaga pa so predvidene okoliščine bolezni, invalidnosti ali ostarelosti obsojenca (peti odstavek 86. člena KZ-1).¹⁹ Iz navedenih vsebinskih pogojev je tako razviden tudi nekoliko drugačen namen posameznega instituta, saj je pri zaporu ob koncu tedna v ospredju namen omogočanja dela ali študija, za hišni zapor pa to ne velja. Namena obeh institutov pa sta zmanjšanje negativnih učinkov kratkotrajnih prostostnih kazni in učinkovitejša resocializacija obsojenca po prestani kazni.

18. Vendar niti delno različni namen niti različni vsebinski pogoji za posamezno alternativno izvršitev kazni, ki jih v svojem mnenju izpostavlja tudi Vlada, po oceni Ustavnega sodišča ne utemeljujejo različnih rokov za vložitev predloga. Glede na predmet pravnega urejanja (procesni pogoji za vložitev predloga) so si namreč navedeni vsebinski pogoji podobni v tem, da se lahko nekateri bolj (začetek izobraževanja, bolezen in invalidnost), drugi pa manj verjetno (opravljanje dela, ostarelost ter sprememba drugih osebnih in poklicnih razmer) izpolnijo tudi po poteku 15 dni po pravnomočnosti obsodilne sodbe. Pri nekaterih pogojih za hišni zapor, kot sta bolezen in invalidnost, gre po oceni Ustavnega sodišča celo za hujše in bolj nepredvidljive okoliščine, povezane s

obrazložitve; št. U-I-303/18 z dne 18. 9. 2019 (Uradni list RS, št. 59/19), 39. točka obrazložitve; in št. U-I-391/18 z dne 14. 11. 2019 (Uradni list RS, št. 70/19), 14. točka obrazložitve.

¹⁹ Navedena določba sicer bolezni, invalidnosti oziroma ostarelosti obsojenca uvršča med razloge za izvrševanje hišnega zapora v javnem zavodu za zdravljenje ali oskrbo, v katerem je obsojenec nameščen. Hkrati pa navedene okoliščine spadajo med osebne razmere obsojenca, ki se lahko upoštevajo tudi pri določitvi izvrševanja hišnega zapora na naslovu obsojenčevega stalnega ali začasnega prebivališča, ob izpolnjenih drugih pogojih iz petega odstavka 86. člena KZ-1.

poslabšanjem obsojenčevega zdravstvenega stanja. Iz Predloga ZIKS-1E je razvidno, da je predlagatelj z daljšim rokom za vložitev predloga za zapor ob koncu tedna želel zagotoviti načelo enakega obravnavanja obsojencev pred in med prestajanjem zaporne kazni.²⁰ Po oceni Ustavnega sodišča bi bilo treba zaradi nekaterih hujših in bolj nepredvidljivih okoliščin pri hišnem zaporu še bolj zagotoviti načelo enakega obravnavanja predlagateljev pred in med prestajanjem zaporne kazni. Navedeno zadošča za sklep, da so predlagatelji obeh alternativnih načinov izvršitve kazni glede na predmet pravnega urejanja v bistveno enakem položaju. Razlike pa bi po oceni Ustavnega sodišča pri hišnem zaporu narekovale ugodnejšo, ne pa strožje ureditve procesnih pogojev kot pri zaporu ob koncu tedna.

19. Čeprav so predlagatelji hišnega zopora v bistvenem v enakem položaju s predlagatelji zopora ob koncu tedna, so v primerjavi s slednjimi glede možnosti učinkovite uveljavitve načina izvršitve kazni neenako obravnavani. Za vložitev predloga za hišni zapor jim je namreč na voljo bistveno krajši rok kot drugi skupini, zgolj do 15 dni po pravnomočnosti obsodilne sodbe. Predlagatelji zopora ob koncu tedna pa lahko predlog vložijo tudi ves čas prestajanja zaporne kazni. Ustavno sodišče mora zato oceniti, ali za izpodbijano razlikovanje med v bistvenem enakimi pravnimi položaji obstaja razumen razlog, ki je tudi stvarno utemeljen glede na predmet zakonodajnega urejanja in cilje, ki jih želi zakonodajalec pri tem doseči.

20. Po Predlogu ZKP-K je namen 129.a člena ZKP olajšati in vzpodbuditi procesne aktivnosti strank glede alternativnega izvrševanja kazni in razširiti možnosti njihove uporabe. Med drugim naj bi navedena določba celovito urejala rok za vložitev predlogov za nadomestno izvršitev kazni in ga omejila na petnajst dni od pravnomočnosti. S tem naj bi se onemogočalo zavlačenje postopka s ponovnim vlaganjem predlogov, ki bi sodišča po nepotrebnem obremenili. Hkrati pa naj bi se zagotavljalo, da bo o načinu izvršitve dokončno odločeno v razumnem roku po pravnomočnosti sodbe. Z možnostjo dovolitve zopora ob koncu tedna tudi med prestajanjem kazni zopora pa naj bi se tak ugodnejši način izvrševanja zagotavljal tudi osebam, ki niso uspele s predlogom za hišni zapor ali predlogom za delo v splošno korist (ali tudi s predlogom za zapor ob koncu tedna, vloženim pred nastopom kazni) oziroma ki tega predloga niso vložile.²¹

21. Po presoji Ustavnega sodišča navedeni nameni, cilji in razlogi ne utemeljujejo tako različnega zakonskega roka za vložitev predloga za hišni zapor v primerjavi s predlogom za zapor ob koncu tedna. Namen, da bi 129.a člen ZKP celovito urejal roke za vložitev predlogov, ni bil dosežen, saj je zakonodajalec namenoma pustil v veljavi rok za vložitev predloga za zapor ob koncu tedna po 12. členu ZIKS-1. Iz istega razloga 129.a člen ZKP

²⁰ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1E), št. 704-VI, 15. 10. 2012.

²¹ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K), št. 1892-V, 3. 6. 2011, str. 60.

ni zagotovil, da bi se o načinu izvršitve dokončno odločilo v roku, ki je bil v njem naveden. Samo delno drži stališče predlagatelja zakona, da bo imel obsojenec, ki je zamudil rok za vložitev predloga za hišni zapor, še vedno možnost vložiti prošnjo za zapor ob koncu tedna. Ker je pogoj za zapor ob koncu tedna opravljanje dela ali izobraževanje, je ta alternativa težje dostopna obsojencem, ki so bolni, ostareli ali invalidni. Zgolj cilj razbremenitev sodišča pa ne more upravičiti določitve različnih rokov za predlagatelje v bistveno primerljivih položajih.

22. Iz Predloga KZ-1B je razvidno, da je zakonodajalec vključil bolezen in invalidnost med alternativne pogoje za izvrševanje hišnega zapora zato, da v takih primerih prestajanja kazni ne bi bilo več treba prekiniti in nato ponovno odločati o sprejemu v zavod, obsojenec pa bi kazen lahko prestal v primernejših razmerah.²² Predlagatelj zakona je torej hišni zapor predvidel tudi za tiste obsojence, ki med prestajanjem zaporne kazni npr. hudo zbolijo, z namenom omogočiti jim humanejše prestajanje zaporne kazni. Zato je rok, ki ga je za vložitev predloga za hišni zapor naknadno določil drugi odstavek 129.a člena ZKP, zelo omejil uresničitev enega od namenov, zaradi katerega je bil institut hišnega zapora sploh uzakonjen. Navedeno je razvidno prav iz obravnavanega primera, v katerem se je izvršitev trimesečne zaporne kazni podaljšala za več kot dve leti zaradi prekinitev, povezanih z zdravljenjem težke bolezni – raka limfatičnega sistema.²³

23. Glede na navedeno Ustavno sodišče ugotavlja, da zakonodajalec ni imel stvarnega razloga, razumno povezanega s predmetom urejanja, ki bi upravičil drugačno (manj ugodno) ureditev dolžine objektivnega roka za vložitev predloga za hišni zapor kot za vložitev predloga za zapor ob koncu tedna. Zato je drugi odstavek 129.a člena ZKP, kolikor določa petnajstdnevni rok za vložitev predloga o nadomestitvi kazni zapora s hišnim zaporom, ki teče od pravnomočnosti sodbe oziroma od zadnje vročitve prepisa sodbe dalje, v neskladju z drugim odstavkom 14. člena Ustave.

24. Razveljavitev izpodbijane ureditve ni mogoča, ker bi z njo Ustavno sodišče ustvarilo (novo) protiustavno stanje. Razveljavitev bi namreč povzročila, da bi lahko obsojenec vložil predlog za hišni zapor zgolj še do izdaje sodbe sodišča prve stopnje (tretji odstavek 359. člena ZKP). To bi pomenilo, da bi se z razveljavitvijo izpodbijanega člena ta rok v primerjavi z rokom za zapor ob koncu tedna še skrajšal, neenakost med predlagatelji pa bi bila še večja. Ustavno sodišče je zato na podlagi prvega odstavka 48. člena ZUstS sprejelo ugotovitveno odločbo (1. točka izreka). Na podlagi drugega odstavka 48. člena ZUstS je zakonodajalcu naložilo, naj ugotovljeno protiustavnost odpravi v običajnem roku (2. točka izreka).

²² Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B), št. 1893-V, 3. 6. 2011, str. 104.

²³ Glej opombo 3 te odločbe.

25. Da bi Ustavno sodišče zavarovalo človekovo pravico do enakosti pred zakonom do odprave ugotovljene protiuustavnosti, je na podlagi drugega odstavka 40. člena ZUstS določilo način izvršitve svoje odločitve. Do odprave ugotovljenega neskladja se nadomestitev kazni zapora s hišnim zaporom lahko predlaga do konca prestajanja kazni zapora (3. točka izreka).

B. – III.

26. Iz enakih razlogov, iz katerih je izpodbijana zakonska ureditev v neskladju z drugim odstavkom 14. člena Ustave, je bila tudi z izpodbijanimi sodnimi odločbami pritožniku kršena pravica do enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave. Ker pa je pritožnik kazni zapora že preстал, ne izkazuje več pravnega interesa za nadomestitev izvršitve kazni zapora s hišnim zaporom. Zato Ustavno sodišče izpodbijanih sodnih odločb ni razveljavilo, temveč je svojo odločitev omejilo zgolj na ugotovitev kršitve navedene človekove pravice (4. točka izreka). Ker je ugotovilo že navedeno kršitev, drugih v ustavni pritožbi zatrjevanih kršitev ni presojalo.

C.

27. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 48. člena, drugega odstavka 40. člena ter 47. člena v zvezi s prvim odstavkom 49. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Rajko Knez ter sodnice in sodniki dr. Matej Accetto, dr. Rok Čeferin, dr. Dunja Jadek Pensa, DDr. Klemen Jaklič, dr. Špelca Mežnar, dr. Marijan Pavčnik in dr. Katja Šugman Stubbs. Sodnik Marko Šorli je bil pri odločanju v tej zadevi izločen. Ustavno sodišče je odločbo sprejelo soglasno.

dr. Rajko Knez
Predsednik